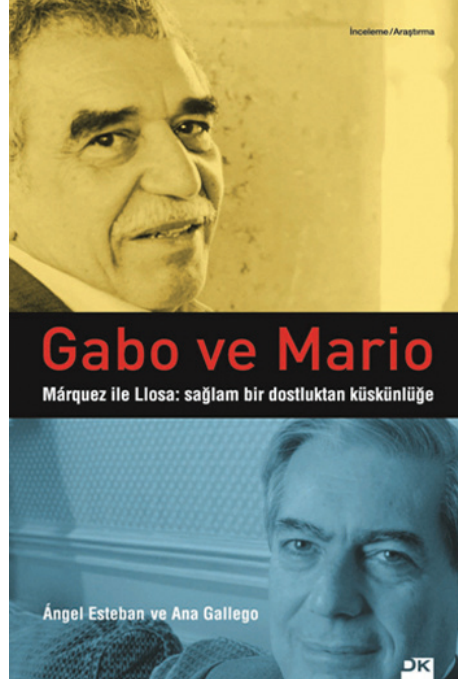

İki Kitap Dört Yazar

Gabo ve Mario

Şimdi ve Burada

Ankara'nın bir taşra kenti olduğunu en çok Dünya Kitapları tarafından basılan *Tolstoy'un Seçtiği Çehov Öyküleri* adlı yapıtı beklerken hissettim. Kitabın çıktığı haberini bir gazetenin kitap ekinde gördüm. Kitap, o zamanlar öyküyü burun mesafesinde takip eden benim gibi bir okur için fazlasıyla kışkırtıcıydı. Dünya edebiyatının en büyük yazarlarından biri, bir diğer büyük yazarın öyküleri arasında bir derleme yapmıştı. Ama benim bu kitaba ulaşmam yaklaşık üç dört haftamı aldı. Ankara'da uğradığım kitapçılar, her gittiğimde "daha gelmedi" yanıtını verirken telefonla aradığım Dünya Kitapları, "kitabın çıktığını ve Ankara'ya gönderdiklerini" söylüyorlardı. Kitabı nasıl büyük bir mutlulukla elime aldığımı ve üzerindeki jelatini parçalarcasına nasıl açtığımı ve tadına vara vara nasıl okuduğumu hâlâ capcanlı hatırlarım. Ama kitapta en az öyküler kadar cazip olan bölüm, Tolstoy ile Çehov arasındaki konuşmalardı. Tolstoy, Çehov'a karşı biraz üstenci bir dille yazdıklarını beğendiklerini ama öykülerinin, halka, hakikate karşı sorumluluk duygusu taşıması gerektiğini söylüyordu. Çehov, fikirlerine değil belki ama kişiliğine, yapıtlarına karşı büyük bir hayranlık duyduğu Tolstoy ile tartışmamak için dediklerine itiraz etmiyordu. Çok farklı inançları paylaşmış olsalar da Çehov, Tolstoy'un ölümünden sonra da ona duyduğu hayranlığı

ve ölüm haberi karşısında duyduğu derin acıyı dile getirmişti.

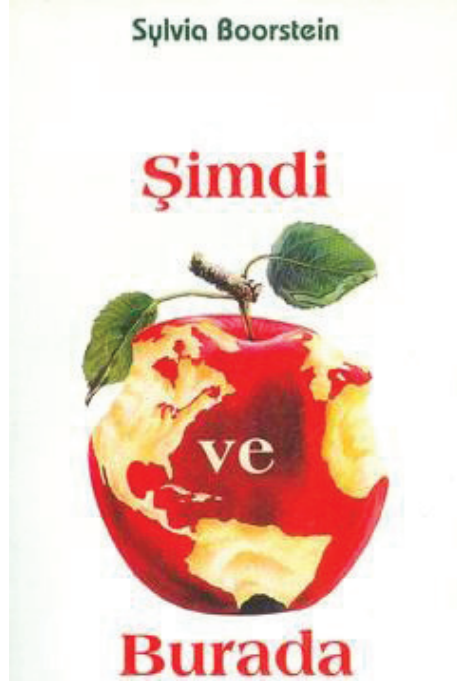
Aslında Tolstoy ile Çehov arasındaki bu ilişkiyi son haftalarda arka arkaya yayımlanan *Gabo ve Mario* ile *Şimdi ve Burada* adlı kitaplar vesilesiyle hatırladım. *Gabo ve Mario* adından da anlaşılacağı üzere dünya edebiyatının iki devi Kolombiyalı Gabriel García Márquez ile Perulu Mario Vargas Llosa'yı anlatıyor ve bu iki usta yazar arasındaki dostlukla başlayan ama bitimsiz bir düşmanlığa dönüşen ilişkinin resmini çiziyor. *Şimdi ve Burada* ise biri Nobel Edebiyat Ödüllü Güney Afrikalı yazar J. M. Coetzee ile Amerikalı önemli roman yazarı Paul Auster arasındaki mektuplaşmalardan oluşuyor. Auster dışındaki üç yazarın da Nobel Edebiyat Ödülü aldığını belirtelim.

Tabii ki önce *Gabo ve Mario...* Aralarındaki dostluk Marquez'in "ortak bir roman yazalım, sen romanın Peru tarafını yazarsın ben ise Kolombiya tarafını" diyecek bir düzeydedir ve Llosa da bu öneriye sıcak bakmıştır. Marquez edebiyat dünyasına Llosa'ya göre daha geç girse de özellikle 1967'de *Yüzyıllık Yalnızlık* yapıtı ile bütün dünyanın ilgisini üzerine çekmeyi başarmış ve 1982'de ise Nobel Edebiyat Ödülü'nü almıştır. Llosa ise bütün yapıtları ilgiyle takip edilen ve 2010 yılında Nobel Edebiyat Ödülü'nü almış bir diğer büyük yazardır. Angel Esteban ve Ana Gallego'nun yapıtları *Gabo ve Mario* da, son sözünü kitabın sonuna saklayan belki de bütün kitabı bu son söz için yazan o hesaplı yazarlar gibi asıl hikâyeyi kitabın en sonuna saklamışlar. Çünkü 285 sayfalık kitabın ancak 264. sayfasında okur, her iki yazar arasındaki ilişkiyi bitirecek olaya tanıklık ediyor. İkili arasındaki ilişki, Llosa'nın, Marquez'i 1976 yılında bir film seansı öncesinde Meksika'da dövmesi ile bitiyor. Llosa'nın, Marquez'i niçin dövdüğünün tam bir cevabı olmasa da ikili aralarındaki dostluk ilişkisi usul usul düşmanlık biriktirmiş, çekememezliğin, kıskançlığın isiyile gitgide kurumlanmıştır. Ama kitabın asıl önemi bu olaydan çok Güney Amerika edebiyatına ilişkin verdiği bilgiler ve yazarlara ilişkin anlattığı ilginç hikâyeler. Söz gelimi Marquez, 1965 yılında Mexico'dan Acapulco'ya yaptığı bir yolculuk sırasında hiç beklenmedik bir anda arabayı durduruyor ve karısı Mercedes'e şöyle diyor: "Üslubu buldum! Hikâyeyi, çocuğun babası ta-

rafından buz görmeye götürüldüğü o akşamdan başlayarak, büyükannemin bana fantastik hikâyelerini anlatırkenki doğallığıyla anlatacağım." Ve araba yarı yolda dönerken, Marquez de eve kapanmaya karar vermiştir. 18 ay kendini dünyadan yalıtmış ve kapandığı odadan bütün dünyayı adeta büyüleyen *Yüzyıllık Yalnızlık*'la çıkmıştır. Llosa ise Nobel Edebiyat Ödülü'nü almadan tam kırk üç yıl önce 1967'de henüz yazdığı ikinci romanı *Yeşil Ev*'le Güney Amerika'nın önemli edebiyat ödüllerinden biri olan Romulo Gallegos Ödülü'nü almıştır ki bu ödül belki de Nobel'in işaret fişeği olarak patlamıştır. Güney Amerika edebiyatı yazarları her ne kadar ideolojilere gönül vermiş olsalar da yazdıklarını ideolojik olanla zehirlememiş, edebiyatı da toplumdaki koparıp karanlık, seçkin bir olguya dönüştürmemişlerdir. İlginç bir bilgi olarak Marquez, Türk olarak (*Yüzyıllık Yalnızlık*'taki Türk reçellerini kim unutabilir ki?) anılırken Llosa'nın, Hintli olarak anıldığını belirtelim.

Şimdi ve Burada, Coetzee'nin önerisine Auster'in olumlu yanıtı ile ortaya çıkıyor. Her iki yazar, ilk kez Avustralya'da Adelaide Edebiyat Festivali'nde karşılaşmış ve tanışıyorlar. Bu kısa tanışıklıktan sonra Coetzee'nin mektup yazma önerisi geliyor. Ve kitap, 2008-2010 yılları arasında yazılmış mektuplaşmalardan oluşuyor. 'Havadan, sudan' meseleler, her iki yazarın derin bakışları ve güçlü kavrayışlarıyla esaslı konulara dönüşüyor. Konu başlıklarını, tartışma bağlamlarını genellikle Coetzee belirliyor ve işin açıkçası birçok çarpıcı fikir ve yorum da ona

ait. Auster, sık sık onun yaklaşımlarına duyduğu hayranlığı dile getiriyor. “Hiç böyle düşünmemiştim, o konuda kesinlikle haklısın, bu konuda yeterli bir bilgiye sahip değilim, eğer sen anladıysan bana da anlattırsan sevinirim...” türü cümleler Auster’e ait. Auster’daki tamamen dünyevi bakışa karşılık Coetzee konulara teolojik olanın dolayımından da bakmayı başarıyor. Her iki yazarın, zaman zaman diğer yazarlara ilişkin yorum ve değerlendirmeleri de çok kıymetli. Söz gelimi Coetzee, ana dili İngilizceyi bırakıp Fransızca yazan Samuel Beckett’e ilişkin olarak: “Beckett’in İngilizce yazmaktan neden vazgeçtiğini hiçbir zaman tam anlamıyla anlayabilmiş değilim; ama böyle yapmasının nedenlerinden birinin İngilizcenin edebî çağrışımlarla aşırı yüklü olduğu olduğunu sanıyorum.” Daha sonra da Conrad’a ilişkin çok özel bir bilgi paylaşıyor: “Conrad, meşe sözcüğüne çok sinirleniyor, bu sözcüğün İngiliz denizcilik tarihini ve İngiliz İmparatorluğu’nun bütün bir geçmişini çağrıştırmadan kullanılmayacağını iddia ediyordu.” diyor. Auster ise sanatçıya umut veren cümlelerle konuşuyor: “(...) büyük sanatçıların ve onların yapıtlarını izleyenlerin sayısı azalmış olsa bile, sanat uğraşını sürdürmeye degecek yeterli sayıda insan var hâlâ.” Auster’ın Colombia’da yüksek lisans tez hocasının Edward Said olduğu ya da Kafka’nın vejetaryen olduğu ve bu durumun evde tartışmalara sebep olduğu, dahası “Açlık Sanatçısı” adlı öyküsünü belki biraz da bu güdümlenmeyle yazdığı kitabın verdiği ilginç bilgilerden birkaçı. Her iki yazarın da eleştiriye karşı

tahammül edebildiklerini söylemek çok zor. Auster, kendisini eleştiren bir eleştirmeni dövmekten bahsederken Coetzee, “Ben başkalarının yazdıkları hakkında zekice laflar etmeyi geçim yolu yapan insanlarla karşılaşmak gibi bir tehlikeyle pek karşılaşmıyorum, bu yüzden de senin aksine, o kişilerden birinin burnuna yumruk indirmek için kendimi tutmak zorunda kalmadım hiç.” diyor. Ama Auster’ın, Coetzee’nin düşünsel düzeyine denk bir performans ortaya koyamaması kitabı başka türlü okumalar açısından bir diyalog metni olmaktan çıkartıp monolog metnine dönüştürüyor.

Bir yazar, yazdıkları aracılığıyla kendisini de bir merak öznesine dönüştürür. Bazen kendisinin de açılmayacağı bir biçimde benliğini bir sorular öbeği olarak tasarlar. “Niçin

yazmıştır, nasıl yazar, yazdıklarını sonradan dönüp baktığında beğenir mi, en çok hangi eserini sever, kolay mı yazar, zor mu?” okur katında biriken bu sorular, ancak çok farklı bağlamlarda yazılmış, çoğalmış kitaplarla aydınlanır. Bu da edebiyatın görece daha küçük, daha önemsiz görünen başka bir sofrasıdır ama iyi okurlar, asıl sofranın bu tür kitapların lezzetiyle tatlandığını bilirler. Bir tarafta, birbirlerinin kitaplarını imzalayacak kadar yakın, bir dönem komşuluk ilişkileri olan ve dokuz

yıllık dostlukları bir yumruk darbesiyle bitiren Gabo ve Mario'nun hikâyesi, diğer tarafta ise hayatlarında bir kez karşılaşmalarına rağmen bir sonraki karşılaşmalarında kanlarını karıştırıp kan kardeşi olma önerisini birbirlerine sunacak kadar yakınlaşan Coetzee ile Auster'ın dostluk hikâyesi. Bu dört yazarın mükellef roman sofralarına oturmuş okurlar için hem *Gabo ve Mario* hem de *Şimdi ve Burada* yeni tatlar vaat etmenin yanı sıra, okurların zihnine yeni ve çok özel ışıklar da düşürüyor.

Mehmet ÖZTUNÇ